

ROLUL PROCURORULUI ÎN PROCESUL PENAL

GÂLCĂ DINU

*Procuror General al Parchetului
de pe lângă Curtea de Apel Galați*

În urma săvârșirii unei infracțiuni ia naștere un conflict de drept penal substanțial care generează un raport juridic de drept penal.

Acest conflict este adus spre rezolvare în fața justiției, în cadrul unui proces, situație în care ia naștere un raport juridic procesual penal care se dezvoltă și se rezolvă progresiv cu dezvoltarea și soluționarea procesului penal.¹

Soluționarea raportului juridic procesual penal se realizează prin rezolvarea conflictului apărut în procesul de aplicare a normelor juridice penale, în cadrul distinct al unui proces penal ce se compune dintr-un complex de acte succesive, îndeplinite de anumite organe și persoane ce au diferite calități procesuale.

Procesul penal este, prin urmare o activitate complexă reglementată de lege care se desfășoară progresiv și coordonat, prin participarea organelor judiciare și a unor persoane ca titulare de drepturi și obligații, în scopul constatării faptelor ce constituie infracțiuni și pentru tragerea la răspundere penală a celor care le-au săvârșit.

În cadrul sarcinilor majore pe care le are procurorul se înscrie și obligația ca în anumite cazuri penale, să efectueze urmărirea penală.

Astfel potrivit dispozițiilor art. 209 alin.3 din Codul de procedură penală urmărirea penală se efectuează obligatoriu de către procuror în cazul unor infracțiuni îndreptate împotriva persoanei în cazul unor infracțiuni contra avutului personal sau particular, în cazul infracțiunilor contra statului.²

În lege se precizează că este competent (art. 209 alin.4 Cod procedură penală) să efectueze urmărirea penală și să exercite supravegherea asupra activității de cercetare penală procurorul de la Pachetul corespunzător instanței la care se judecă, în primă instanță cauza.

Când legea prevede că urmărirea penală se efectuează în mod obligatoriu de către procuror, nu trebuie înțeles că urmărirea penală trebuie efectuată în întregime de către

¹ **Traian Pop**, Drept procesual penal, vol. II, Partea generală. Tipografia Națională S.A. Cluj, 1947, p. 22;

² **Ion Neagu**, Drept procesual penal. Partea specială, Editura Global Lex, București, 2006, p. 41;

procuror, existând posibilitatea ca, în asemenea cauze, organele de cercetare penală să efectueze anumite acte, dar în orice caz marea majoritate a actelor ce intră în conținutul urmăririi penale trebuie efectuate de către procuror.

În cazurile urgente, colaborarea procurorului cu organele de cercetare penală este necesară, actele îndeplinite de organele de cercetare necompetente fiind valabile, rămânând câștigate cauzei.³

Obligația efectuării actelor de cercetare, în cazuri urgente revine organului de cercetare necompetent, indiferent dacă este începută urmărirea penală sau nu este începută urmărirea penală de organul competent.

În practică s-a luat poziție față de tendințele de a acoperi numai forma dispozițiilor legale cu privire la obligativitatea urmăririi penale la organul de urmărire competent.

Astfel s-a considerat că cerința legiuitorului nu a fost îndeplinită când procurorul s-a rezumat numai la ascultarea învinutului sau inculpatului și la întocmirea rechizitoriului.

Potrivit art. 209 alin.5 atunci când urmărirea penală este efectuată de către procuror, rechizitoriul este supus confirmării de către prim-procurorul Parchetului, iar când urmărirea este efectuată de către acesta, confirmarea se face de către procurorul ierarhic superior.

În cazul în care urmărirea penală nu se efectuează în mod obligatoriu de către procuror, dar acesta a îndeplinit unele acte de urmărire penală, indiferent de numărul mare sau mic, rechizitoriul de trimitere în judecată nu trebuie conformat de către prim-procurorul Parchetului, deoarece potrivit dispozițiilor art. 209 alin.5 Cod procedură penală procurorul poate să asiste la efectuarea oricărui act de cercetare sau poate să-l efectueze personal.

Nerespectarea dispozițiilor art. 209 alin.5 Cod procedură penală atrage sancțiunea nulității absolute prevăzute de art. 197 alin.2 Cod procedură penală deoarece vizează nelegala sesizare a instanței.

În contextul activităților înscrise în sfera competenței procurorului, supravegherea urmăririi penale se efectuează ca sarcină principală a acestuia.⁴

Procurorul poate exercita supravegherea în orice cauză penală pe care, în faza de urmărire penală, o instrumentează organul de cercetare penală pe care în faza de urmărire penală o instrumentează organul de cercetare din raza teritorială a Parchetului.

În cazul în care, cauza penală, revine spre judecată în competența unei instanțe superioare în grad Parchetului care a exercitat supravegherea urmăririi penale, rechizitoriul,

³ Gr. Theodoru, Lucian Moldovan, Drept procesual penal, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1979, p. 200;

⁴ N. Volonciu I., Drept procesual penal, București, Editura Didactică și Pedagogică, 1972, p. 253;

potrivit art. 264 alin.2 Cod procedură penală este supus confirmării procurorului de la Parchetul corespunzător instanței competente să judece cauza.

Supravegherea urmăririi penale de către procuror vizează realizarea scopului procesual penal în condițiile respectării tuturor dispozițiilor care disciplinează înlăptuirea actului de justiție penală.

Perimetrul în care se înscriu activitățile ce fac obiectul supravegherii urmăririi penale este marcat prin dispozițiile art. 216 din Codul de procedură penală.

În lumina acestor dispoziții, procurorul, în exercitarea supravegherii respectării legii, în activitatea de urmărire penală veghează ca orice infracțiune să fie descoperită, orice infractor să fie tras la răspundere penală și ca nici o persoană să nu fie urmărită penal fără să existe indicii temeinice că a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală.

Pentru a nu se ajunge la luarea unor măsuri greșite și pentru a se asigura o aducere la îndeplinire în cât mai bune condiții a măsurilor dispuse de procuror, legea prevede expres (art. 216 alin.4) că procurorul ia măsuri și dă dispoziții în scris și motivat.⁵

Pentru a se asigura obiectivitatea și operativitatea rezolvării cauzelor penale în faza de urmărire penală, procurorul poate dispune potrivit art. 217 alin.1, trecerea cauzei de la un organ la altul. O asemenea măsură poate fi determinată de împrejurarea că în cauza penală s-a făcut o cerere de abținere sau recuzare, ori adunarea probelor s-ar putea face în condiții mult mai bune de către organul de cercetare penală căruia i se trimite cauza penală în vederea efectuării urmăririi penale.

Alte căi de exercitare a supravegherii cercetărilor penale de către procuror ar fi:

- participarea directă a procurorului la efectuarea urmăririi penale;
- verificarea dosarului de cercetare penală de către procuror;
- autorizarea, confirmarea, încuviințarea și infirmarea actelor și măsurilor procesuale de către procuror.

Faza de urmărire penală este cuprinsă între două momente bine marcate în timp și anume, între momentul începerii urmăririi penale și momentul dispunerii uneia din soluții: trimiterea în judecată, scoaterea de sub urmărire penală, încetarea urmăririi penale sau clasarea cauzei penale.

Dacă urmărirea penală s-a desfășurat fără punerea în mișcare a acțiunii penale, distingem trei momente principale prin care este marcată activitatea finală a organului de cercetare penală și anume: ascultarea învinuitului înainte de terminarea cercetării, înaintarea

⁵ V. Dongoroz ș.a., Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială. Vol. II București, Editura Academiei, 1976, p. 33;

dosarului privind pe învinuit și prezentarea materialului de urmărire penală învinuitului de către procuror.

În cazul în care sunt realizate condițiile de punere în mișcare a acțiunii penale, organele de cercetare penală, potrivit art. 434, fac propuneri procurorului în acest sens, care, găsind întemeiate propunerile respective, dispune prin ordonanță punerea în mișcare a acțiunii penale.

Organul de cercetare penală înaintează dosarul de urmărire penală procurorului, însoțit de un referat, având conținutul prevăzut de dispozițiile art. 259 – 260 Cod procedură penală dacă sunt probe care conduc la concluzia că învinuitul sau inculpatul urmează să fie tras la răspundere penală.

După terminarea urmăririi penale, procurorul, fiind organul care se pronunță asupra soluțiilor ce pot fi date în urma epuizării întregii faze a urmăririi penale apreciază dacă dosarul poate fi sau nu trimis în instanță.

Deci procurorul după ce va analiza toate probele administrate în cauză poate să emită următoarele soluții:

- dacă urmărirea penală nu este începută va dispune începerea urmăririi penale sau restituirea cauzei la organul de cercetare penală pentru completarea cercetărilor penale;
- dacă urmărirea penală a fost începută poate să dispună: scoaterea de sub urmărire penală, începerea urmăririi penale, clasarea cauzei sau dacă sunt probe suficiente care conturează vinovăția învinuitului trimiterea în judecată;

Pentru ca procurorul să dispună trimiterea în judecată trebuie să fie realizate potrivit art. 262 următoarele cerințe:

- în cursul urmăririi penale să fie respectate dispozițiile legale care garantează aflarea adevărului;
- urmărirea penală să fie completă și să existe în cauză probe necesare și legal administrate;
- să existe faptă penală;
- fapta să fie săvârșită de învinuit sau inculpat;
- învinuitul sau inculpatul să răspundă penal.

Dacă în cursul cercetărilor penale nu a fost dispusă suspendarea urmăririi penale, la terminarea urmăririi penale, procurorul, constatând că învinuitul sau inculpatul suferă de o boală gravă dispune suspendarea urmăririi penale.

Soluțiile ce sunt dispuse la terminarea urmăririi penale nu au autoritate de lucru judecat, existând posibilitatea ca urmărirea penală să fie reluată cu privire la aceleași persoane

și aceleași fapte (după suspendarea, în caz de restituire de către instanța de judecată, în caz de redeschidere a urmăririi penale).

Având în vedere rolul deosebit pe care procurorul îl are în asigurarea respectării legii, dispozițiile procesual penale (art. 315 alin.2) prevăd participarea obligatorie a procurorului la toate ședințele de judecată în primă instanță, cu excepția celor care au loc la Judecătoria, unde procurorul participă la anumite cauze.

Participarea obligatorie a procurorului la ședințele de judecată este reglementată de dispozițiile art. 315 alin.1 Cod procedură penală așa cum a fost modificat prin dispozițiile Legii nr. 281/2003 în următoarele cinci situații:

- în cazul în care instanța de judecată a fost sesizată prin rechizitoriu;
- când legea prevede pentru infracțiunea săvârșită pedeapsa închisorii de 3 ani sau mai mare;
- în cazul în care inculpatul se află în stare de reținere;
- în cauzele penale în care inculpatul se află în situațiile prevăzute de art. 171 alin.2 Cod procedură penală (învinuitul este minor, militar în termen, militar cu termen redus, rezervist concentrat sau mobilizat, elev al unei instituții militare de învățământ, internat într-un centru de reeducare sau institut medical educativ, când este arestat chiar în altă cauză ori când instanța apreciază că nu și-ar putea face singur apărarea;
- în cazul prevăzut de dispozițiile art. 63¹ Cod procedură penală (transformarea amenzii în închisoare).

Având obligația să vegheze la respectarea legalității, procurorul, potrivit art. 362 lit.a Cod procedură penală poate face apel în ceea ce privește latura penală și latura civilă.

Dreptul procurorului de a face apel nu este limitat și subordonat dreptului părților de a face apel.

Procurorul poate folosi calea de atac a apelului ori de câte ori, pe parcursul procesului penal, au fost efectuate activități prin încălcarea dispozițiilor legale chiar dacă actele nelegale prejudiciază, în mod direct părțile din proces și acestea rămân în pasivitate față de aceste încălcări ale legii.

Potrivit art. 385² Cod procedură penală pot face recurs persoanele arătate în art. 262 din Codul de procedură penală deci și procurorul, în latura penală și civilă în termen de 10 zile de la pronunțarea instanței.

Potrivit art. 387 alin.1 contestația în anulare poate fi făcută de oricare dintre părți, iar contestația pentru motivele prevăzute de art. 386 lit.c și d Cod procedură penală poate fi făcută și de către procuror (când instanța de recurs nu s-a pronunțat asupra unei cauze de

încetare a procesului penal dintre cele prevăzute în art. 10 lit.f – i, cu privire la care existau probe în dosar; când împotriva unei persoane s-au pronunțat două hotărâri definitive pentru aceeași faptă).

Potrivit art. 397 alin.1 Cod procedură penală cererea de revizuire se adresează procurorului de la Parchetul de pe lângă Judecătoria, Tribunal, Curte de Apel sau Înaltei Curți de Casație și Justiție, care a judecat cauza în primă instanță.

Pentru ca cererea de revizuire să poată furniza date complete privind posibilitatea admiterii cazului de revizuire ea trebuie să conțină și mijloace de probă care dovedesc, cazul de revizuire invocat.

Procurorul poate chema persoana care a formulat cererea, să o completeze sau să facă precizări.

În cazul în care este necesară efectuarea de cercetări procurorul dispune aceasta prin ordonanță.

Actele de cercetare penală trebuie efectuate în termen de 2 luni de la data introducerii cererii de revizuire.

Procurorul are obligația de a sesiza instanța de judecată indiferent de conținutul concluziilor sale de revizuire.

Procurorul General al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție în mod direct, sau ministrul justiției, prin intermediul aceluiași procuror general are dreptul, pentru a asigura interpretarea și aplicarea legii în mod unitar, să ceară Înaltei Curți de Casație și Justiție să se pronunțe asupra chestiunilor de drept care au primit soluționare diferită din partea instanțelor de recurs.

Deciziile prin care se soluționează sesizările se pronunță de către Secțiile Unite ale Înaltei Curți de Casație și Justiție și sunt aduse la cunoștința instanțelor de către Ministerul Justiției.

Soluțiile pronunțate în materie sunt obligatorii, dar nu au efect asupra hotărârilor judecătorești examinate și nici cu privire la situația părților din acele procese.

În acest sens, în realizarea strategiei de reformă a sistemului judiciar, respectiv a obiectivului privind unificarea practicii judiciare, în materie penală au fost pronunțate începând cu anul 2005, 31 de recursuri în interesul legii, din care 24 au fost deja soluționate.